

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Podsetnik za učenike i roditelje

Ceo polazni dramski primer

Originalna vežba „Olovka“:

[U učionici. Toma pretura po torbi. Olovka mu je iza uha.]

TOMA: Tražim olovku već pet minuta!

IVA: Jesi li pogledao iza uha?

TOMA: Nisam. Tamo je poslednje mesto gde bih tražio.

[Toma pronalazi olovku i nasmeje se.]

Ovaj mini-primer nije odlomak iz školske lektire. Uputstva u uglastim zagradama opisuju scenu i postupke, dok imenovani likovi izgovaraju replike. Pitanja koja pominju Tomu i Ivu odnose se na ceo ovaj primer.

Pisac i pripovedač

Pisac je stvarni autor dela. Pripovedač jeste glas koji iznosi priču. Može pripovedati u prvom licu, kao učesnik, ili u trećem licu. Rečenica „Vratio sam se u dvorište“ može pokazivati prvo lice, ali ne dokazuje da je to događaj iz života autora. Pri analizi pitaj ko govori, koliko zna o događajima i iz čijeg ugla ih pratimo. Ne pripisuj autoru automatski svaki stav pripovedača ili lika.

Tema, motiv, fabula i redosled

Tema je ono o čemu delo pretežno govori. Motiv je manja značenjska celina, poput prijateljstva, putovanja ili izgubljenog predmeta. Fabula povezuje događaje u njihovom uzročno-vremenskom odnosu. Pri hronološkom prepričavanju navodimo šta se prvo dogodilo, šta je usledilo i kako se završilo. Ne treba svaki detalj pretvoriti u glavni događaj. U Tominoj sceni potraga za olovkom pokreće radnju, Ivina sugestija vodi ka pronalasku, a smeh zatvara situaciju.

Likovi i dokaz iz teksta

Osobine lika zaključujemo iz njegovih postupaka, reči, odnosa prema drugima i pripovedačevih opisa. Umesto „lik je dobar“ napiši konkretniju osobinu i potkrepi je događajem. Iva je pažljiva jer primećuje olovku i predlaže gde Toma da pogleda. To ne znači da iz nekoliko replika znamo sve o njenoj ličnosti. Razlikuj podatak koji tekst neposredno daje od opravdanog zaključka i od slobodnog nagađanja.

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Podsetnik | nastavak

Pripovetka, roman i predanje

Pripovetka obično ima sažetiju radnju i manji broj likova nego roman, koji razvija širi svet i složenije odnose. Sama dužina odlomka nije dovoljna da odrediš vrstu celog dela. Kulturno-istorijsko predanje povezuje priču sa ličnostima, mestima ili događajima iz prošlosti i može sadržati fantastične elemente. Predanje nije isto što i provereni istorijski izveštaj. U epskoj pesmi pratimo događaje i junake, iako je delo napisano u stihu.

Oblici kazivanja

Naracija pripoveda događaje, opisivanje prikazuje izgled prostora, predmeta ili ljudi, dijalog je razgovor više učesnika, a monolog govor jednog lika. Jedno delo može kombinovati sve ove oblike. „Vrata su bila plava i oguljena“ opisuje, dok „Otvorio je vrata i ušao“ pripoveda događaj. Kada odgovor traži oblik kazivanja, izdvoji baš dati deo, ne preovlađujući oblik celog romana. Pogledaj šta rečenice rade, a ne samo da li su duge.

Replika, didaskalija, zaplet i rasplet

Replika je ono što lik izgovara. Didaskalija je autorovo scensko uputstvo o prostoru, pokretu, izrazu ili načinu govora. Zaplet razvija problem ili sukob, a rasplet ga razrešava. U Tominoj sceni problem je neuspešna potraga, a pronalazak olovke predstavlja razrešenje. U složenijoj drami postoje i druge etape, ali ovde vežbamo osnovnu razliku. Dramski tekst namenjen je izvođenju; didaskalije na sceni uglavnom vidimo kao radnju, a ne čujemo kao replike.

Komedija i poređenje sa predstavom

Komedija izaziva smeh kroz nesporazume, neobične situacije, karaktere i način govora, a može kritikovati ljudske slabosti. U mini-primeru smešno je što Toma dugo traži predmet koji mu je vrlo blizu. Humor ne zahteva vređanje drugih. Pri poređenju teksta i predstave posmatraj kako glumac govori, šta pokret otkriva i šta je režija promenila. Kod filma proveriti redosled scena, izostavljene delove i nove detalje; poređenje zasnuj na konkretnim primerima.

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Grupa A | 45 minuta | 40 bodova

Ime i prezime: _____

Grupa A

Datum: _____

Svaki zadatak nosi 4 boda. U grupi A za tačan izbor 2 boda i za smisljeno obrazloženje 2 boda. Grupa B: kriterijumi u rešenjima. Konstrukcije: lenjir i šestar. Otvorene književne odgovore proveriti uz tekst ili knjigu.

1. Ko pretura po torbi u polaznoj sceni?

A) Toma; B) Iva; C) Neimenovani pripovedač (4 boda)

Izbor: _____ Obrazloženje: _____

2. Gde je olovka na početku scene?

A) U Ivinoj torbi; B) Iza Tominog uha; C) Na prozoru (4 boda)

Izbor: _____ Obrazloženje: _____

3. Tekst „[Toma pronalazi olovku i nasmeje se.]“ jeste...

A) replika; B) strofa; C) didaskalija (4 boda)

Izbor: _____ Obrazloženje: _____

4. Ivino „Jesi li pogledao iza uha?“ jeste...

A) replika; B) didaskalija; C) naslov dela (4 boda)

Izbor: _____ Obrazloženje: _____

5. Šta razrešava problem u sceni?

A) Tomin ulazak u prodavnicu; B) Pronalazak olovke; C) Dolazak učitelja (4 boda)

Izbor: _____ Obrazloženje: _____

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Grupa A | nastavak

6. Glas koji iznosi priču u epskom delu jeste...

A) izdavač; B) uvek stvarni autor lično; C) pripovedač (4 boda)

Izbor: ____ Obrazloženje: _____

7. „Krenuo je, zastao i vratio se“ pre svega je...

A) naracija; B) opis izgleda; C) didaskalija u svakoj upotrebi (4 boda)

Izbor: ____ Obrazloženje: _____

8. „Dvorište je široko, sa starom lipom“ pre svega je...

A) prepričavanje događaja; B) opisivanje; C) dijalog (4 boda)

Izbor: ____ Obrazloženje: _____

9. Razgovor dva lika naziva se...

A) monolog; B) motiv; C) dijalog (4 boda)

Izbor: ____ Obrazloženje: _____

10. Govor jednog lika naziva se...

A) monolog; B) rima; C) fabula (4 boda)

Izbor: ____ Obrazloženje: _____

Osvojeno: ____ / 40 Sledeći korak: _____

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Grupa B | 45 minuta | 40 bodova

Ime i prezime: _____

Grupa B

Datum: _____

Svaki zadatak nosi 4 boda. U grupi A za tačan izbor 2 boda i za smisleno obrazloženje 2 boda. Grupa B: kriterijumi u rešenjima. Konstrukcije: lenjir i šestar. Otvorene književne odgovore proveriti uz tekst ili knjigu.

1. Objasni razliku između pisca i pripovedača. (4 boda)

2. Napiši jednu rečenicu naracije i jednu opisa. (4 boda)

3. Na osnovu Tomine scene navedi vreme/mesto i problem. (4 boda)

4. Napiši dijalog od četiri kratke replike o izgubljenom predmetu. (4 boda)

5. Dodaj dve didaskalije prethodnom dijalogu. (4 boda)

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Grupa B | nastavak

6. Šta je u Tominoj sceni rasplet? Navedi tekstualni oslonac. (4 boda)

7. Navedi Ivinu osobinu i potkrepi je postupkom. (4 boda)

8. Objasni jednu razliku pripovetke i romana. (4 boda)

9. Zašto predanje nije isto što i istorijski izveštaj? (4 boda)

10. Predloži kako glumac može pokazati Tomin smeh bez nove replike. (4 boda)

Osvojeno: ____ / 40 Sledeći korak: _____

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Rešenja i bodovanje – grupa A

Br.	Rešenje i raspodela 4 boda
1	A: Toma. Didaskalija izričito navodi Tomu. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
2	B: Iza Tominog uha. Cela početna didaskalija daje taj podatak. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
3	C: didaskalija. Uputstvo opisuje scenski postupak. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
4	A: replika. Iva izgovara ovu repliku. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
5	B: Pronalazak olovke. Na kraju Toma nalazi olovku i smeje se. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
6	C: pripovedač. Pripovedač je tekstualni glas, a pisac stvarna osoba. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
7	A: naracija. Rečenica niže događaje. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
8	B: opisivanje. Prikazuje izgled prostora. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
9	C: dijalog. Dijalog ima više sagovornika. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.
10	A: monolog. Monolog je govor jednog lika. Tačan izbor 2; smisleno obrazloženje 2 boda.

Rezultat je smernica za ponavljanje, nije zvanična školska ocena. Prihvatiti drugačije formulisane tačne odgovore. Govor i praktične konstrukcije zahtevaju ljudski pregled; onlajn test nije zamena za tu proveru.

Epika i drama: tema, likovi i kazivanje

Srpski jezik za 6. razred | Rešenja i bodovanje – grupa B

Br.	Rešenje i raspodela 4 boda
1	Stvarni autor (2); glas u priči koji nije nužno autor lično (2).
2	Npr. Ana je ušla u sobu (2); Soba je svetla i prostrana (2).
3	Učionica (1); trenutak potrage (1); izgubljena/nepronađena olovka (2). Ne izmišljati tačan sat.
4	Dva jasno označena govornika (1); četiri replike (1); smislen razvoj (1); jasna i pravilna formulacija (1).
5	Dva scenska uputstva koja se ne mešaju sa replikama. Po 2 boda.
6	Pronalazak olovke (2); završna didaskalija/smeh (2).
7	Pažljiva/obazriva (2); primećuje olovku i upućuje Tomu (2). Prihvatiti druge dokazive osobine.
8	Pripovetka sažetija radnja/manje likova (2); roman širi svet/složeniji odnosi (2).
9	Vezano za prošlost (1); može imati fantastiku/usmeno oblikovanje (2); nije dokaz samo po sebi (1).
10	Osmeh/smeh/pokret ili izraz lica (2); povezano sa pronalaskom olovke (2).

Rezultat je smernica za ponavljanje, nije zvanična školska ocena. Prihvatiti drugačije formulisane tačne odgovore. Govor i praktične konstrukcije zahtevaju ljudski pregled; onlajn test nije zamena za tu proveru.